

при участието на секретар-протоколиста Милена Петрова разгледа в закрито заседание на 14 август 2007 г. конституционно дело № 7/2007 г., докладвано от съдията Янков

Делото е образувано на 31.07.2007 г. по искане на 50 народни представители от XL народно събрание, за да бъдат обявени за противоконституционни чл. 98 (редакция ДВ, бр. 38 от 2005 г.) и чл. 199, ал. 2 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВС).

Писмени становища са постъпили от Министерския съвет и министъра на отбраната. По отношение на съдържателната им част ще бъде взето становище по-долу, но крайният им извод е, че оспорените разпоредби не са противоконституционни.

А. По искането за обявяване на чл. 98 от ЗОВС за противоконституционен, който гласи, че наборната военна служба е 9 месеца, а за завършилите висше образование със степен „специалист по...”, „бакалавър” или „магистър”, или приравнените на тях образователно-квалификационни степени – 6 месеца

Частта от разпоредбата на Конституцията, отнасяща се към оспорената разпоредба от закона, е чл. 6, ал. 2 в смисъл, че всички граждани са равни пред закона. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на образование.

Изясняване на съдържанието на основния закон: от многото схващания за понятието „равенството” нашата Конституция застава на проверена от времето и осъществима гледна точка – „равенството пред закона”. Това ще рече, че когато се окажеш в ситуация, създадена от правото, ти не можеш да бъдеш ни в по-малко, ни в по-изгодно положение от всеки друг. Второто изречение на чл. 6 от Конституцията прогласява една от формите на нарушение на равенството – допускането на привилегии.

Това налага отговор на въпроса, представлява ли привилегия отбиването на наборната служба в армията; ако не – привил е гировани ще са висшистите, тъй като наред с другите при същите условия ще служат по-малко; ако да - незавършилите, общо казано, висше образование, ползват ли привилегията да престоят в казармата девет месеца? Ако воинската служба е дълг и чест – да изпълниш дълга си привилегия

ли е?

Вярно е, че в съвременния свят армията е гарант за безопасността и целостта на държавата, служи на общонационални интереси. Но вярно е и друго - в армията цари специфична култура и набор от ценности – чинопочитание, духът на воинската професия, според който хората трябва да воюват, да убиват и - ако им се случи - да умрат. В тази връзка трябва да се отчете и че вкореняването на навици за изпълнение на заповеди едва ли може да се свърже с екзистенциалния момент - всички хора са равни по достойнство – чл. 6, ал. 1 от Конституцията.

От тази гледна точка отбиването на наборната военна служба е задължение. И когато един може да служи по-малко от друг затова, че е завършил висше училище, трябва да говорим за привилегия. Наистина липсата на определено качество може да представлява препятствие за изпълнение на дадена задача - за да лекуваш, например, трябва да си завършил медицина, и обяснимо е за всички, че законът няма да разреши това на лечителя. В нашият случай не е така - висшето образование не представлява специално изискване за изпълнение на наборната служба нито от физическа, нито от умствена гледна точка. Затова не е наложително както в житейски, така и в рационален план да съществува различие в сроковете за полагане на наборната служба.

Вярно е, че определянето на срока за полагане на наборна служба е в прерогативите на Народното събрание, но вярно е и друго – след като основният закон забранява, макар да е налице негова делегация, недопустимо е в закона да съществуват привилегии на основание различието в степените на обучение. В тази връзка съдът не може и да отмени, което искат народните представители, частта от разпоредбата само в частта ѝ, която определя срок на службата от 9 месеца. Наред с това трябва да се отбележи, че задължението за наборна военна служба трябва да се осъществява в условията на равенство пред закона, т.е. без привилегии, основани на по-добро образование.

В заключение - състояние, в което създаването на привилегии се върши под знака на държавната необходимост, в името на защита на държавните интереси, по принцип не е по-добро от доскорошната концепция за правото, допускащо осъществяването на правата само в обществен интерес.

По становищата на двете ведомства, считащи, че разпоредбата не е

противоконституционна:

Не налага промяна на горния извод на съда съдържанието на чл. 59 на Конституцията - защитата на отечеството е дълг и чест за всеки български гражданин. Тук трябва да се има предвид, че това задължение има значително по-широко съдържание от статуса и ролята на въоръжените сили и се отнася до всички граждани. Потвърждение за това, че не се касае за специално изискване спрямо наборните военнослужещи, е ал. 2 на същата конституционна разпоредба, която гласи, че е възможна замяна на воинските задължения, изпълнявани в казармата с алтернативна служба, т.е. моралният дълг за защита на отечеството важи за всички.

Не може да бъде аргумент в подкрепа на твърдението на Министерството на отбраната и Министерския съвет обстоятелството, че завършилите висше образование са по-схватливи и трябва да служат по-кратък срок. Очевидно става дума за аргумент, който не е проверен и потвърден от практиката.

Б. По искането за обявяване на чл. 199, ал. 2 от ЗОВС, съгласно който кадровите военнослужещи, които са регистрирани за кандидати за изборни органи от политически партии и коалиции, се освобождават от военна служба

Твърдението е, че тя противоречи на чл. 42, ал. 1 и чл. 65, ал. 1 от Конституцията.

Според чл. 9 от Конституцията въоръжените сили гарантират суверенитета, сигурността и независимостта на страната и защитават нейната териториална цялост.

Вижда се, че разпоредбата определя предназначението на въоръжените сили в държавата. Като начало тук трябва да се отбележи превъзходството на армията над гражданските институции, тъй като тя е организирана и дисциплинирана структура с ясна йерархия и има пълен монопол над въоръженията, която никоя друга институция не притежава. Бидейки гарант на сигурността и целостта на държавата, въоръжените сили служат на обществен интерес и това им придава висок обществен статус. Но медалът има и обратната страна - армията, както е показало миналото, притежава и склонност да се меси в политиката, когато командването, което включва кадровите офицери, е убедено, че националните интереси са застрашени. Тогава сме изправени пред ситуация, при която принципът на политическата неутралност, посредством която тя съхранява верността към държавата, независимо коя партия е

на власт, се поставя под съмнение. А сигурността на страната, на първо място, се подкошава, когато съществуващото политическо статукво, резултат от легитимни избори, може да бъде променено със заплаха или по насилствен начин. Тъкмо тази последна възможност по съществото си не може да бъде нищо друго освен опасност за сигурността на страната. Тогава въоръжените сили престават да бъдат гарант на политическото статукво.

При тълкуването на разпоредбата съдът намира, че трябва да има предвид и следното: Своите постоянни „дивиденди“ армията получава от това, че част от обществото винаги придава повишено значение на въпросите на сигурността и въоръжението. На тази база гражданските политици винаги могат да разчитат на допълнителни гласове на избирателите, било изказвайки се за нарастване на военните разходи и военната мощ, било включвайки кадрови военнослужещи в политиката. Тук не трябва да бъде подмината и ролята на политическите партии и коалиции. Целта им е да постигнат изборна победа, която да им даде право да провеждат своите програми в живота. Но затова е недопустимо да осъществят това по посочения по-горе начин. И на последно място високият статус и доверие към армията от страна на обществото се гради не само на военната ѝ мощ, но и на сигурността, че нейни кадрови военнослужещи са неутрални по отношение на политическите събития в страната. Затова, след като веднъж са се посветили на политиката, освобождаването им от кадрова военна служба не противоречи на Конституцията.

Тук обаче трябва да се отбележи най-важното - нашето изборителното право не отрича възможността кадровите офицери да бъдат избирани, но в качеството им на независими участници.

Водим от горното и на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията, Конституционният съд

Р Е Ш И:

Обявява за противоконституционен чл. 98 (редакция ДВ, бр. 38 от 2005 г.) от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България.

Отхвърля искането на 50 народни представители от XL народно събрание за обявяване за противоконституционна ал. 2 на чл. 199 от същия закон.

